

HB 13.908

HÍRÜNK A VILÁGBAN

I. évfolyam 2. szám

1951. Február 15.

PROUD CASTLE /BÜSZKE VÁR/

Ez év elején jelent meg fenti címmel egy ismert amerikai író-nő, Eleanor Mercein Kelly új regénye, mely érdekes tárgyánál s könnyebb fajsúlyánál fogva valószínűleg széles körben fog olvasókra találni. A regény magyartárgyú, nagyrészt Magyarországon, illetve Erdélyben játszódik. Az író hosszabb időt tölthetett Magyarországon, szereti a magyarokat, regényében azonban a valóság és tévedések oly groteszk módon keverednek egymással, hogy a magyar olvasó számára az egész romantikus történet szinte lázalomnak tűnik. A valóság talán sokszor rosszabb, talán sokszor jobb volt, mint amilyennek feltűnteti, de mindenesetre más. Amit azonban ő leír, az megfelel a Nyugat előbb megalkotott véleményének rólunk s ép ezért hitelre is fog találni. S a hitelesség látszatát növelni fogja az egész regényből kicsendülő rokonszenv a magyarság iránt, valamint a szemellátható helyismeret. A nyugati előítéletek azonban épúgy nem maguktól keletkeztek, mint ahogy az E.M. Kelly előtt kialakult erősen torzított képm. "Jóakaróinkon" kívül ezt magunknak is köszönhetjük. Ép ez a regény illusztrálja, milyen arcot mutatott Magyarország a két háború között Nyugat felé.

A regény New Yorkban kezdődik. Ronald, amerikai egyetemi hallgató, beleszeret "Gisela"-ba, egy 14 éves magyar lányba, aki kalandos módon született bele egy amerikai családba. Amerikai nagynénjének halála után Gisela, akit székely szolgáloja és cigányzenészek jóvoltából magyar maradt, magyarországi rokonához, "Erzebet de Nyiri" grófnőhöz költözik. 3 év után értemegy Ronald. Azonban hiába szeretik egymást, Gisela fejedelmi sarj s egyetlen törvényes örököse az erdélyi családi birtoknak, "Sasvári"-nak. Mivel a román uralom alatt csak akkor juthat örökségéhez, ha férjhez megy, román állampolgár lesz s az év 3/4 részét birtokán tölti, Nyiri grófnő befolyására Gisela eljegyzi magát annak fiával, a dementia praecox kezdeti stádiumában szenvedő Aladár gróffal. Giselának nincs ereje közölni szerelmével a tervezett házasságot, helyette a grófnő beszél Ronalddal: "Mi magyarok vagyunk. Számunkra a hazánk iránti szerelem felette áll, azt hiszem, minden más szerelemnek... Erdély ma nem Magyarország, de amíg olyan birtokok, mint Sasvári, a tulajdonosaik kezén maradnak, Románia nem tudja teljesen birtokba venni. És ezzel megmarad Erdély visszacszerzésének a reménye." A grófnő célzást tesz arra is, hogy - amennyiben a Habsburgok nem térhetnek vissza - a magyar nemesek maguk közül választhatnak majd királyt, mint régen, s Gisela gyermekének /ha férje hasonlórangú/ komoly esélye lehetne a trónra. A grófnő tud kettjük szerelméről s Ronaldot hívja vissza Giselához... Az amerikai a-

zonban nem vállalkozik a szerető szerepére s - anélkül, hogy Giselával találkozná - visszaautazik. De nem botránkozik meg: már ismeri az ő s a grófnő világa közti nagy különbséget; a grófnő "egy félig-keleti, kiélt, ősi civilizációhoz tartozik, ahol a házasság már régóta csereüzlet dolga, sokkal inkább, mint a természetes választásé s ahol a szerelmet ott kell szerezní, ahol található; ő csak egy ilyen civilizáció engedékeny áldozata, amilyen majd Gisela is lesz."

A házasság a regény közepén létrejön. Hogy azonban Gisela mégis Ronaldé lehessen - anélkül, hogy az "ősi, ázsiai tradíciók", illetve a nyugati erkölcsi normák megsértessenek - a szerző a külső eseményeket hívja segítségül. Talán ezek azok, amikről a könyv borítólapja a következőket írja: "...segít megmagyarázni, mért kényszerült ez a szerencsétlen ország háboruba azon az oldalon, amelyikkel kevésbé rokonszenvezett." A magyarázat azonban legfeljebb részben sikerült.

Még budapesti tartózkodása idején Ronald tudomást szerez Gisela révén az "Ilona barátai" nevű titkos társaságról. Ilona nem más, mint Nyiri grófnő rokona, akin a román megszállók 1919-ben erőszakot követtek el, sőt a gyermek Aladár grófot arra kényszerítették, hogy végignéze. Ilona félig megőrült, Aladárnak pedig ekkor kezdődött a lelki betegsége. A család barátai ez esemény hatása alatt alakították meg titkos szervezetüket a gyűlölt ellenség - főleg Románia - bosszantására és a "Nem, nem, soha"-szellem terjesztésére. Gisela szerint tevékenységük főleg abban merült ki, hogy propagandát csináltak a külföldi sajtóban, figyelmeztették az igazi hazafiakat, hogy ne alkudjanak az ellenséggel, és szokatlan helyekre felírták a "Nem, nem, sohat!"

A szervezkedés azonban később tragikus sorsra jutott. A székely szolgáló hívására Erdély felé tartó Ronald Budapesten régi ismerősétől Ugodi herceg letartóztatásáról értesül, aki szintén Aladár kompániájához tartozott. Ugodit fegyvercsempészség miatt keresték, a fegyvereket ugyan az egész falu segítségével sikerült eltüntetnie, de várkastélyának pincéjében a rendőrség megtalálta a frankhamisitók gépét. Ezen a címen fogták le, a börtönben öngyilkos lett. A szervezet megszűnt, mint olyan, azonban több tagja Erdélybe került. De nem adták fel a reményt. "Nem, nem, soha! A legközelebbi háboruban - mondja az ismerős - amikor Olaszország, Anglia, sőt Amerika a mi oldalunkon fog harcolni, mindent vissza fogunk szerezni, amit elvettek tőlünk, sőt még többet is!"

Erdélyben Ronald személyesen győződik meg a "román bitorlók" uralmi módszereiről, a magyarok üldözéséről, elnéptelenedett magyar vidékekről, a csak az oroszok által felülmúlt román kémrendszerről s megállapítja, hogy Erdélyben valóságos ostromállapot van. Sasváriban már nagyon várják. Gisela komoly veszélytől tart. Azt gyanítja, hogy Aladár - akinek lelkiegyensúlyát Ilona öngyilkossága végleg felborította - folytatja "Ilona barátai"-nak működését és felkelést szervez Erdélyben a románok ellen, akiket betegesen gyűlöl. Ronald el akarja vinni innen Giselát. Gisela azonban - családjában közmondásos a hűség! - nem akarja elhagyni Sasvárit és Aladárt. Ronald "más utat nem látván annak megakadályozására, hogy Gisela feláldozza magát a hagyományos hűség oltárán, elhatározza, hogy régi magyar szokás szerint elrabolja, mintha csak a nyeregkapájára vetné." Nyiri grófnő barátjával, egy magyarműveltségű román orvossal, aki Aladár lelki betegségét katasztrofálinak tartja, beszéli meg Gisela megszőktetésének tervét. A szőktetésre azonban nem kerül sor. Aladár megtudja, hogy felfedezték a szervezkedést s a csendőrség közeledik. A várból mindenkit eltávolít s midőn a román csendőrök benyomulnak, felrobbantja maga alatt a várat!

Ronald viszi magával Giselát. Utközben vigasztalni próbálja: "Talán egyszer majd újra fel lehet építtetni a várat." Gisela a fejét rázza. "Kivel? Kinek, a számára? Nem, nem, Sasvári most már mindig csak sir-

ja marad valaminek, ami elmúlt Magyarország hatalmával...Ez többé nem lesz magyar világ, Roland. Ezzel szembe kell néznünk.Eltűnő faj vagyunk, mint azok a sztyeppei lovasnépek, mint a ti indiánjaitok. És az én fiaim szép kicsi sovíniszta amerikaiak lesznek, akárcsak az apjuk."

Magyarországon megszakítják utjukat, hogy elbucszuzzanak Gisela sváb paraszt nagyapjától, akinél annakidején oly gyönyörű napokat töltöttek. Az öreg hívja őket, látogassák majd meg. "És ha már nem is találtok meg, én itt leszek a közelben. A szorgalmas méhraj dongásában, a szarkák csörgésében a buzatáblák közt, a Duna mormogásában. Jawohl! Én meg fogok maradni. És Magyarország is meg fog maradni. Eljetelek sokáiggyermekeim!"

Azt hisszük, ehhez a történethez nem kell sok kommentár. Mégis, a regénynek néhány jellemző motívumát érdemes kiemelni.

"Ahol magyarok vannak, ott bizonyosan van cigány is" - mondja a regény elején Gisela. A végefelé egy erdélyi lelkész kiált fel így: "Ezekben a zord időkben mi magyarok bizonyára elvesztünk volna a cigányzenénk nélkül!" Ezen a téren azután a szerző nem ismer mértéket. Ronald akkor ismeri meg Giselát, amikor az kikapja a vonót a primás kezéből s érzelmesebbnél érzelmesebb nótákat játszik, köztük a "Krasznahorka búske várát". A lány születésnapját úgy ünnepli meg, hogy a new yorki cigányokat vacsorára hívja. Ronald is betoppan, őt megtanítja csárdásolni. Utána a székely szolgálo jár el egy csodálatos erdélyi táncot. "Ezt járta a híres generális, gróf Tisza is, ha csta előtt bátorságot akart önteni a katonáiba." - mondja Gisela. "Akárcsak a mi hegyi főnökeink" - gondolja Ronald. Még az öreg amerikai nagynéni is a "Lehullott a rezgő nyárfa..." hangjainál hal meg. És Gisela utiköltségét is cigányok adják össze. Ronald Budapesten már első este cigánybandától kísérve jár kávéházról-kávéházra. Sasváriban Gisela nagyapja annakidején cigányiskolát létesített s még most is valóságos cigányközpont van Sasváriban. Cigányok hozzák hírül a csendőrök közeledését is. Aztán mindig, minden lehető és lehetetlen alkalommal ropják a csárdást a regényben. /A csárdást a szerző szinte rituális szertartásnak tekint a magyaroknál./

Egy másik motívum, mely egyébként szerves részévé vált magának a történetnek is, a trianoni tragédia. Ronald már New Yorkban értesül az erdélyi helyzetről. Mikor pedig Budapestre érkezik, tudja, hogy ez "Európa legvidámabb városa és szíve mélyén valószínűleg a legszomorubb - székhelye egy a területe 4/5-étől megfosztott országnak, melyet elárasztottak az otthonukat vesztett menekültek". És azután is, minden beszélgetése magyarokkal idetorkollik. "Ferriko" pl., az angolul beszélő székely taxisoffőr Gül Bab sirját és a budai török "padişah" rezidenciáját mutatva elmagyarázza Ronaldnak, hogy a törökök más nyomokat is hagytak itt: "Monsieur gyakran észreveheti Budapest polgárain, hogy sok köztük a barnabőrű, horgasorru, nagyon dus szemöldökű. Ezek nem magyarok. Ah dehogy! Mi magyarok szép fajta vagyunk. De a törökök sokáig voltak itt az urak...Az említett jegyek tőlük erednek. Vagy egy átkozott romántól, ami kb. ugyanaz. Egyedül Erdélyben, melyet a bizantinok sohasem tudtak leigázni, található meg a tiszta magyar típus." "Hát nem ép most folyik Erdély asszimilálása?" - kérdi Roland. "Nem, nem, soha! Ez, bocsánatot kérek, egy istenverte hazugság, melyet az az átkozott levantei népség állít; mely nem hódít meg semmit, csak lopni tud, zsebtolvaj, kerítő népség!"

Másokkal való beszélgetése során is - mint láthattuk - állandóan visszatérő téma volt a románok és Erdély. Egyszer Gisela bevallja Ronaldnak, hogy valóban elfogult a románokkal szemben, de azért bizonyára vannak rendes románok is. "A Bibesco-k, Ghicka-k, vagy Erzebet hódolója. De ezek ritkán élnek Romániában. Magyarország, főleg pedig Erdély magasabb civilizációja mindig vonzotta őket. Sokan közülük nagy birtokokat vehettek; s teljesen tudatlan pásztorokat, földmunkásokat szintén behoztak az eredeti, nagyszerű magyar népi állomány pótlására, mely el-

vérzett az állandó harc közben. Főleg Erdélyben - mely ezer év óta Magyarország védőbástyája volt a megismétlődő keleti inváziók ellen. És mindezeknek az álcasnyrendű idegeneknek ostoba módon megengedték, hogy épen megtarthassák nyelvüket és szokásaikat."

A legfeltűnőbb a regényben - s talán elsősorban itt keresendő a kép torzítotttságának oka - hogy a fontosabb magyar szereplők legnagyobb része mágnás. Az alsóbb néposztályokat két székely képviseli s a magyar parasztot a gazdag sváb nagypapa pótolja, akit a szerző az egyik legrokonszenvesebb alaknak rajzol meg. Talán azért, mert az öreg sváb - mint Ronaldnak elmondja - "mindig többet keres, mint amennyit költ." Ezzel szemben Ronald báró-, gróf-, hercegismerősei állandóan dorbézolnak, vagyonokat kártyáznak el, hatalmas adósságokat csinálnak. A szolgák kezét csókolnak/!/ a hercegnek s Aladár egy "mocskos parasztot" véresre korbácsol.

Gisela is ebben a környezetben él. Némileg hozzá hasonul, de ugyanakkor érzi halálra ítéltséget. "Itt Európában - mondja egyszer Ronaldnak - a mi rendünk haldoklik. Osztályunkon belül nem tudunk többé házasodni. A lányok számára nincs hozomány, fiatal embereink még nem tanulták meg, ahogy az amerikaiak, hogy hogyan keressék meg a kenyerüket. A férfiak persze vehetnek és vesznek is feleséget más körökből. De ez a fajta házasság aligha tarthatja fenn az arisztokrata hagyományokat. És a lányoknak ritkán van még a bátorságuk, ahogy anyámnak megvolt, hogy más néposztályba menjenek férjhez."

Egy jelenetet idéznünk kell, mellyel a szerző úgy látszik e réteg erkölcsi rendjét akarta illusztrálni. A jelenet fontos, hisz Ronald első találkozását írja le Aladárral és barátaival. Az amerikai első este - az akkor még számára ismeretlen - Aladárral és kompániájával mulat. Aladár részegségében valami sértést vág a fejébe. Másnap ünnepélyesen beállít Ronaldhoz a fiatal gróf három barátja; felajánlják, hogy a sértésért Aladár elégtételt ad; válasszon bármilyen módot. Végül bejön Aladár gróf s előhuz egy karikásostort, azzal verje Ronald a meztelen testét! Rövid vita után Ronald beleegyezik a "büntetés"-be, de az ostort eldobja s egy knock-outtal leteríti Aladárt. "Az felkelt, vérző orral, láthatólag átszellemülten a gyönyörűségtől. Többször megrázta Ronald kezét; megveregette a hátát; egy szörnyű pillanatig Ronald azt hitte, meg fogja csókolni. Aztán kirohant társaihoz a hallba. 'Zivio! Le van zárva az ügy, már jó barátok vagyunk! Gyertek és nézzétek, hogy tette tönkre ez a nagyszerű fickó a szépségemet - hé jaj, micsoda ütés! Szeretem ezt az embert!... A mai estét a Margitszigeten én fizetem!"

S ha már a magyar /?/ szavaknál tartunk, érdemes összeírni, mely magyar szavak fordulnak elő - a couleur locale emelésére - a regényben. Ime a lista: Czigány, dádé, cimbalom, Köszönöm dádé, Keseit czókolom nagysád, tárogató, leányom, Sirva vigad a magyar /máshol: Sirvad a magyar/, primás, gulyás, halászlé, Igen igen, szervusz uram, haljuk, Tokaj aszu, czardas, székely, Nem nem soha, pobratim/!/, nagyságos uram, Eljen, Zivio/!/, karikás, hé jaj, bácsi, tui-hoi /csuhaj?/, Debreceni bikaver, pusztá, nagyasszony, pandur, szüzek, báró, gróf, herczeg, fogós/fogas!/, czarda, palacziintas czirke, kapu, gátyás, komandor, puli - s egy sereg cigány szó!

Ez a lista talán mindennél jellemzőbb. Jellemző a szerző érdeklődési körére és jellemző a módszerre, ahogy dolgozott. Vagy talán a szerző nem ismer a vasfüggönyön innen egyetlen magyart sem, akivel legalább a helyesírási hibákat javíttatta volna ki?

A regényírónak szabad keze van története alakításában, de ha nyelvi, társadalmi vagy egyéb adottságokat felelőtlenül átkölt, akkor megcsalja olvasóit, és ez akkor sem helyes, ha az olvasók tömegei nem bánják. A magyar olvasó bánja, - és sajnálja, hogy ennyi energia, tehetség s a magyarság iránti jóakarát nem hozott létre olyan magyartárgyú regényt, ami igaz és ennél fogva hasznos képet adott volna a magyarságról. /R/

A NEW YORK TIMES A MAGYAR IRODALOMROL.

A NEW YORK TIMES az egyik vasárnapi könyvismertetés-mellékletében "Humor és pátosz: Molnár-vegyület" címmel Molnár Ferenc új könyvét ismerteti. A bíráló, René Fuellep-Miller maga is magyarszülötésű író /nemrég egy magyartárgyú könyve is jelent meg/. Birálatának első felében a század első két évtizedének magyar irodalmáról ad érdekes képet:

"Az irodalmi élet Magyarországon századunk első két évtizedében /ekkor fejlődött ki Molnár Ferenc tehetsége/ olyan helyet foglalt el, ami majdnem egyedülállónak mondható. Magyarországon egy egész nép úgy érezte, hogy írói az ő élete értelmét és értékét fejezik ki. Irodalmi problémák jóformán az államügyekkel egy sorban álltak és költemények, regények, esszék és szindarabok voltak a társadalmi események. A vezércikkeket, politikai fejtegetéseket, híreket csak tartozéknak tekintették a legfontosabb ujság-attrakció, az első oldalon szereplő "tárca" /rövid, humoros cikk/ mellett.

Minden fiatal lány álmainak a "hőse" valamikor az egyenruhás, csörgőkardu "hadnagy" /lieutenant/ volt; később Clark Gable lett belőle. Azonban 1900-1920 között a nép hőse "az író" /the writer/ volt. A vidéki látogató főnéznivalója többé nem a Budai Vár, vagy a Lánchíd volt, hanem a kávéházak márványtáblás asztalai, a magyar írók hagyományos munkahelye. Ott ült és irt az istenített költő, Ady, meg az ünnepeelt színműíró, Molnár.

Az intellektuális ébredésnek ebben az időszakában Magyarország olyan irodalmat produkált, mely egy sorba állítható a legjobb korabeli művekkel Európa bármely részéből. Mégis csak a színműíró Molnárnak sikerült világszerte elismerést nyernie. Ady, Babits és Kosztolányi lírai költészete hátrányos helyzetben volt a "magyar tragédia", a lefordíthatatlanság folytán. Molnár sikere Amerikában később több más nagytehetségű magyar vigjátékirót is hozzásegített a világ színpadaihoz. Mégis egyedül Molnár tudott máig a reflektorfényben maradni. És egyedül ő neki sikerült kikerülnie a másik magyar tragédiát is: Hollywood tehetségpusztító forgatókönyv-malmát. Ezt a lehető legegyszerűbb módon érte el - konoksággal. Megmaradt az, ami volt, - egyszerűen mert nem tudott más lenni, mint Molnár Ferenc."

A bíráló ezután rátér Molnár Ferenc új skiccgűjteményére, mely szerinte ismét bizonyítja, hogy az író hű maradt önmagához. Két világháború múlt el, szociális és filozófiai forradalmak zajlottak le, átalakult az irodalmi izlés és a kifejezési formák, de Molnárnak a skiccei érintetlenek maradtak mindettől. És mégis megindítanak, mert az emberek örök ki gyengeségeivel és erényeivel foglalkoznak, emberekkel, akikben humor és pátosz, romantika és cinizmus vegyül össze. Molnár e témáit rokonszenvvel dolgozza fel és azzal a gyengéd iróniával, mely azonossá vált nevével.

HAROLD NICOLSON: "ÉRZELMEIM MAGYARORSZÁGGAL SZEMBEN KEVÉSBBÉ FÜGGETLENEK VOLTAK. MEGVALLOM, HOGY ÉN EZT A TURÁNI FAJT HEVÉS ELLENSZENVVEL NÉZTEM ÉS NÉZEM MA IS. MINT ROKONAIK, A TÖRÖKÖK, SOKAT PUSZTÍTOTTAK ÉS SEMMIT SEM TEREMTETTEK. BUDAPEST TALMI VÁROS VOLT, MINDEN AUTÓCHTON REALITÁS NÉLKÜL. ÉVSZÁZADOKON ÁT ELNYOMTÁK A MAGYAROK NEMZETISÉGEIKET. S MOST ÜTÖTT A SZABADULÁS ÉS BÜNTETÉS ÓRÁJA." / PEACEMAKING C. KÖNYVBŐL, 1933/

MAGYAR TUDOSOK ÉS HITTÉRITŐK DÉLAMERIKÁBAN /II./

Fáy és Szluha 1755-ben a Pisiare folyó mellett a guajara-indiánok között térítenek; mikor Portugáliában Pombal örgróf, egy kiugrott jezsuita szerzetes ragadja magához a hatalmat s azt állitva, hogy a jezsuiták a gyarmatokon Portugáliától független, önálló államot akarnak alapítani, feloszlatja a jezsuita rendet s üldözőbe veszi a rendtagokat. Elfogják a misszionáriusokat is s 1760-ban vasraverve viszik a négy magyar térítőt is, Szentmártonyt, Kaylingot, Fáyt és Szluhát Lisszabonba. Szluha két év múlva megszabadul, miután tábornok bátyja kérésére maga Kaunitz kancellár, majd pedig a lisszaboni osztrák követ közbejár érte. Szentmártonyi és Kayling azonban csak 1777-ben 18 évi fogság után tér vissza Magyarországra. Fáy nem bírta a kegyetlen várfogságot. 1762-ben meghalt a Sao Julián-erőd egyik földalatti cellájában.

Még számos más magyar hittérítő is járt Délamerikában. Neveik azonban csak akkor kerülnek majd napvilágra, ha a sevillai muzeumban meglévő "utlevelek" másolatát kiadják, amelyeket a madridi főkormányosság az illető utas teljes élettörténetével ellátva küldött az "Uj-Indiák" alkirályaihoz és kapitányaihoz.

Henke Tádé, aki a bécsi Linné-intézet megbízásából bejárja Erdélyt s "Botanica Transsylvaniae" c. nagy munkájában megírta az Erdélyben található növények morfológiáját, 1788-ban meghívást kap a spanyol királytól, hogy vegyen részt egy tudományos expedícióban, amelyet Alejandro Malaspina herceg fog vezetni az Ujvilágba. Az expedíció nem tudja bevárni a késve érkező Henkét s elindul. Henke azonban utánuk megy és hosszú, kalandos ut után találkozik az expedícióval Montevideóban. Hosszu évek munkájával feldolgozza Délamerika jelentős részének növény-földrajzát, majd bejárja az ázsiai partokat, jár Szibériában, Kinában, Japánban s midőn 5 esztendő elteltével a Fülöpszigetek feldolgozása után az expedíció 1794-ben a perui Callao-ban végetért, ő nem fejezi be munkáját, hanem tovább megy La Pazba, majd Cochabambába. Tevékenységét az expedíció vezetőjének, Malaspina hercegnek a hajónaplójából ismerjük, amelyet 1796-ban a madridi admirális ki is adott. A naplóból kitűnik, hogy Henke Tádé nagy tudós volt és büszke magyar. Malaspina herceg veti fel naplójában a kérdést: "Miféle nép lehet az, amelyiknek ilyen tudósai és puritán férfiai vannak?" /A Magyar Tájékoztató Zsebkönyv nyomán./

MI TESZI A MAGYART MAGYARRA?

A TIME című amerikai magazin az elmúlt évben riportot írt a Voice of America-ról. A riport enyhe gunnyal kommentálja az egyes nemzetek adásait. Idézi az osztrák asszonyt, aki gyakran készít almásrétest, de Amerikában a tésztát nem kell gyúrnia, hanem készen veszi, sőt leggyakrabban megveszi a kész rétest, Masaryk hangját, amint a kommunistákkal való együttélés lehetőségét hirdeti, vagy az oroszokat, akiknek a humora éppen olyan nehézkes, mint Vicsinszkijé s épúgy bármikor készen állnak valamely régi orosz közmondással. Rólunk így ír: "A magyarok érzelmesek és hevesen nacionalisták. Amikor Magyarország vörös kormánya eltörölte a régi magyar címet, a magyar Voice így kiáltott fel: 'Ezek a jelképek nemcsak ősi dicsőségről beszélnek, de vereségekről is, lovagokról, hősekről, kalandos történetekről, és mesékről - mindarról, ami a magyart magyarrá teszi.'"

MORUS TAMÁS: "HUNGARY HATH BEEN EVER HITHERTO A VERY SHURE KEY OF CHRISTENDOM"

NYUGATI FIGYELŐ.

A "PSALMUS HUNGARICUS"
SAN FRANCISCOI BEMUTATOJA

ELŐADÁS BARTOKROL.

A bemutató január végén zajlott le. A SAN FRANCISCO CHRONICLE /51.I.29./ kritikájából idézzük az alábbi részletet: "A mű nagyon színes, drámai és gyönyörű alkotás, ha furcsán illik is az alkalomhoz, melynek létét köszönheti. Buda és Pest egyesülésének 50-ik évfordulójára készült, ám szövege biblia tiltakozás a hitszegés, csalárdság és aljasság ellen. Gyanítani lehet, hogy Kodály és a zok, akik mögötte álltak, valószínűleg egyáltalán nem a két város egyesülését ünnepelték, hanem arra használták az évfordulót, hogy megmondják az osztrákoknak /!/, mit gondolnak róluk; mindenesetre a partitúra hatalmas erejű, méltósággal teli és hatásos..."

BARTOK 3. ZONGRAVERSENYE
WASHINGTONBAN.

Február 14.-én játszották először s nagy sikerrel a Bartók-művet az amerikai fővárosban. Az előadó is magyar volt: Jámbor Ági. A hangversenyt végighallgatta Truman elnök és családja. Moreux szerint Bartóknak ez a hatyudala a mester legelbűvölőbb művei közé tartozik és művésze zenitjének alkotása; talán abból az örömből született, mely a németfegyvertétel s a nácik alól felszabadult hazájában bekövetkezett teljes rehabilitációja keltett benne.

AZ ÉV LEGSZEBB LEMEZEI.

A WELTWOCHÉ összeállította az elmúlt esztendő legszebb lemezfelvételeinek a listáját. A kb. 70 felvétel közt három magyar mű szerepel: Bartók Zenekari Concertója, Román táncai és a 3. Zongoraversenye. Az előadók közt is több magyar név található: Szigeti kétszer, Sándor György, Fricsay, v. Károlyi, Zsigmondy, Solti. /ww, 50.XII.8./

Januárban Parrish zongoraművész előadást tartott Washingtonban Bartók Béláról s előadását a zeneszerző műveivel illusztrálta.

"Miss Parrish - írja a hangversenyről a WASHINGTON POST kritikája - kitűnően ismeri és tiszteli a magyar zseni nevét és művészetét.

Bartók tehetséges zongoraművész volt, de legjobban érdekelte egész élete folyamán a szülőhazáját, Magyarországot körülvevő országok népzenejének ismeretlen gazdagsága; és azokban a nagy kompozícióiban, melyeket később különböző hangszerekre írt, ez irodalom avatott mesterévé vált.

Zongorazeneje, melyből sokat fiatal éveiben szerzett, amikor leckéket kellett adnia, hogy megélhessen, könnyű, aránylag naiv jellegű és nem sok erőfeszítést kíván sem az előadótól, sem a hallgatótól. Ez nem áll az olyan nagy műveire, mint amilyen a szonáta, az Allegro Barbaro, és a Szonatina 1915-ből.

Mégis - amint azt az előadó kiemelte - legnagyobb művei a vonósnégyesek, a Concerto zenekarra és szerintünk /t.i. a kritikus szerint/ a hegedű- s az utolsó zongoraversenyek." /WP, 51.I.9./

VÖRÖSMARTY.

A UNESCO képes folyóirata, a COURIER, megemlékezett Vörösmarty születésének 150 éves évfordulójáról, 1950 decemberi számában.

A CSODÁLATOS MANDARIN.

Aránylag legkevesebbé ismerik Nyugaton Bartók színpadi műveit. Most azonban LP-lemezre vették a Csodálatos Mandarin-szvitet Serly Tibor vezénylésével. A "fantasztikus, vérfagyasztó" balett "egyike Bartók legelévénőbb, legerőteljesebb műveinek". /TIME, 51.II.5./

JOKAI AZ ORCSZOKROL.

Ez ugyan nem szorosán tartozik a mi "hirünkhöz" a "világban". De Jókainak alábbi műve számos nyugati nyelvre le van fordítva és a nagyobb könyvtárakban megtalálható. Ha azoknak a nyugatiaknak, akik ismerik /vagy ezután ismerik meg/ az oroszokat, kezükbe kerül ez a regény, bizonyosan emlékeztükben marad Jókai.

A "Szabadság a hó alatt" c. regény, melyből az alábbi idézeteket vesszük, 125 évvel ezelőtt játszódik. Azok az oroszok azonban, akikről Jókai is, megszólalásig hasonlítanak az 1945-ös "felszabadítókhoz". Még a békeívek tömeges aláírása is úgy látszik régi orosz szokásban gyökerezik.

- Tanácslom is neked, hogy éjtszaka, ha valaki meállítja szánkodat, hát csak add oda neki nyugodtan a tárcádat, mert ha patrouillát kiáltasz, a katona még a bundádat is elveszi. /Jubileumi kiad. 22. o./

Egy szerencsés lázadó főnök nem volna Oroszországban más, mint egy kicserélt zsarnok. /65/

- Ne féljetez gyerekecskéim, biztatá őket az imsik, elviszlek én benneteket holmi mellékutcákon olyan szépen, hogy senki sem rabol ki benneteket.

- De ne a mellékutcákat váltogasd, hanem egyenesen hajts végig a prospekten, ahol őrzjáratok cirkálnak. Aztán ne félts teminket, van nálunk pisztoly.

- Jaj, az nem jó lesz gyerekecskéim! A zshivány meglehet, hogy nem rabol ki benneteket, ha meglátja a pisztolyt, de az őrzjárat nem fél a pisztolytól, s az biztosan kirabol.

Amit az imsik mondott, az pedig nem volt tréfa. Nemcsak a kasszárnyából szökdöstek ki a katonák éjszakánként félkékzalkarmárkodni, hanem maguk az őrzjáratok is résztvettek a házfeltörésekben. Előkelő ur éjjel csak lovas kísérettel mezhazatérni s a paloták ajtait vasrudakkal torlaszolták el. /88/

/A menekült gruzi királynőt egy szerelmes természetű tábornok kísérte. / Egyszer nagyon fejébe talált menni a kacheti bor: elfelejtkezett róla, hogy királyné áll előtte s úgy akart vele banni, ahogy a többiekkel szokott. /A királyné szíven szurta. Erre kolostorba küldték. / Hatéves kislányát pedig elvették tőle. No természetesen, nehogy ilyen erkölcsöket oltson abba is az anyja, hisz akkor nem maradna élő férfi Szent-Pétervárott. /109/

/A hirhedt katonatelepek látogatása után meséli a cár a lányának: / Diadaliv rongyos ingekből és koldus tarisznyákból!... Mig én a bámulattól megmerevedve néztem a szörnyalkotványra, a néptömeg közül elémlépett egy hosszú ősz szakállu férfi, valamennyi között a legrongyosabb, kezében a szokásos üdvözlötul hozott fatálal és azon egy kenyérral. S így szólt hozzám:

"Ime itt van az a kenyér, aminőt a te katonáid számunkra meghagytak. Izleld meg. Fenyőkéreg lisztjéből van sütvé. A szokásos söt nem tehattük mellé, mert azt csak könnyeinkből ismerjük. Ime a diadaliven láthatod összes drágaságainkat, amit katonáid még meghagytak nálunk, feleségeink, leányaink rongyos ingeit és szoknyáit. Azért nincsenek ök maguk jelen, mert mezitelen nem jöhettek ide. A tizenkét ártatlan hajadort nem állithattuk ki üdvözlötudre, ahogy a hetman parancsolá; mert a mi környékünkön, amióta katonáidat ide telepítetté, ártatlan hajadon nincs!" /157-158/

A küldöttség... Varsóba érkezett az okiratokkal, amik Constantin kikiáltását tartalmazták, mel lékelve a hadsereg esküje, s a nép hódolati nyilatkozata, százezernyi aláírással. Vasárnap, a templomokból kijövő emberekkel mind aláíraták; aki nem volt irástudó, annak megfogták a kezét s úgy vezették a tollát. /425/

HAZAI FIGYELŐ.

A SZÜLŐI MUNKAKÖZÖSSÉGEK BEN

"a kezdeti tartózkodás után" az ovodáknál a szülők 37 százaléka, a középiskoláknál 35, az általános iskoláknál pedig 45 százaléka fejt ki aktív munkát. A munkaközösségek feladata a családi és iskolai nevelés összhangba hozása, az ellenséges horverés és az ellenség támadásainak "csirájában való elfojtása". A munkaközösségek felvilágosító munkájukkal "elősegítik a dolgozók gyermekeinek beiskolázását, továbbtanulását." Ezt főleg a családlátogatásokkal érik el. A múlt iskolai évben pontosan 535.545 családot látogattak meg.../MN.51.I.18/

A SZÜLŐK ISKOLAJA a fenti feladatokra készíti elő a szülőket. Tavaly 5472 ilyen iskolában negyemillió szülőt oktattak, de idén már 7848 helyen indult meg a tanítás, a szülők 60-65 százalékának részvételével! /Magyar Nemzet, 51.I.18/

A PEDAGOGUSOK SZAKSZERVEZETE ellen indult meg a legújabb roham. A SZABAD NÉP /51.II.11./ szerint a Szakszervezet "a nevelés elvi kérdéseit, a szovjet pedagógia széles körben való terjesztését elhanyagolta", "elszakadt a Párttól, a szakszervezeti munka mozgalmi részét semmibe vette", de "elszakadt az iskolától is". "Bűnös mulasztások egész sora terheli a politikai éberség hiánya miatt". "A főtitkár, Béki Ernő elvtárs hosszú idő óta nem járt egyetlen iskolában sem, nem ismerte az osztályok munkáját, stb." A támadást nyilván "tisztogatás" fogja követni.

AZ IRODALMI UJSÁGNAK, az írók új hivatalos lapjának első számában a vezércikk a következő orosz verssel fejeződik be:

"A bombával kár dicsekedni és mondhatom, még korai, valóban nem is oly nagy dolog atomokat robbantani. Sokkal különb az, amit országunk Tizenhét őszén végbevitt: Mi az egész régi világnak romboltuk szét atomjait."

AZ U.N. "OLVASOMOZGALOM" során idén a következő műveket mutatják be: Rákosi-per, Gorelik: A Sztalindijas, Szimonov: A Harcoló Kina, Iljin: Hegyek és emberek, Nyikolszkij: A vallás keletkezése, Fjodorov: A partizánok élén, Popov: Acél és selejt, Veres: Próbatétel, Mikszáth: Különös házasság, Malcev: Szívvel-lélekkel, Déry: Felelet. Az olvasómozgalom abból áll, hogy az "írókádér" tagjai a kiszemelt falukban ismertetik az előírt könyvet, majd megfelelő számú példányt kiosztanak belőle olvasásra. Kb. 6 hét múlva visszatérnek s az embereknek fel kell mondanium a leckét.

A SZOCIALISTA NEVELÉS könyvtárában többek közt a következő két /oroszról fordított/ mű jelent meg: "Szervezett foglalkozás az ovodákban" és "Moszkva város legidősebb óvónőjének tapasztalatai". A SZABAD NÉP szerint a könyvek nagy segítséget jelentenek a szocialista ovoda megteremtésében, az ovoda u.i. "az egységes közoktatás szerves része". A könyvek alapján egyúttal megkezdtek az újfajta játékok gyártását az ovodák számára.

MISZTOTFALUSI KIS MIKLOSROL, akinek most ünneplik születési évfordulóját, Gellért Oszkár versét irt. A vers utolsó szakasza így hangzik:

"Született protestánsnak
Háromszáz év előtt.
Munkás-paraszti lélek nem
volt még soha tisztább,
Bár átkot szórt honára.
S ma ünnepeljük őt,
Mint egy ősi, ujító magyar
sztahanovistát!"

/MAGYAR NEMZET, 50.XII/

PECSÉTVIASZ...A SZABAD NÉP szerint a rendszer nagy eredményeképp 9 mezőgazdasági kutatóintézet létesül. A baj a hirben csak az, hogy mind a kilenc más név alatt már évtizedek óta működik, van amelyik több mint 150 éve.

H I R Ű N K A V I L Á G B A N
/Magyar Kulturális Figyelő/

Szerkeszti:
Csicsery-Rónay István

A "Hirünk a világban" előfizetési díja az USA-ban évi 3 dollár, bármely más országban havi 1.nemzetközi postai coupon. Munkatársaknak díjtalanul, szerkesztőségeknek cserepéldány ellenében küldjük.

A "Hirünk a világban" könyvatos: bármelyik közlemény a forrás megjelölésével átvehető.

H I R Ű N K A V I L Á G B A N
Hungarian Monthly
P.O.Box 1005,
Washington 13,D.C.
U S A